15/11/2026

Στο ψυγείο

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ελευθερουπόλεως

Του Μητροπολίτου Ελευθερουπόλεως Χρυσοστόμου

Δέν πρόκειται ἡ διαπραγμάτευση, πού θά ἀκολουθήσει στό παρόν ἄρθρο, νά ἔχει κάποια σχέση μέ τήν τεχνολογία ἤ μέ τήν οἰκονομία. Κυκλοφοροῦν ἤδη ἀρκετά ἔντυπα, ὅπου φιλοξενοῦνται παρόμοια θέματα, πού εὔλογα θά προκαλοῦν πάντοτε τό ἐνδιαφέρον τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ. Ἐδῶ στό ταπεινό περιοδικό μας ἀναπτύσσονται ἀποκλειστικά θέματα θρησκευτικοῦ, ἠθικοῦ ἤ μερικές φορές ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἑπομένως τό ἄρθρο, πού ἀκολουθεῖ δέν ξεφεύγει ἀπό τό συνηθισμένο πλαίσιο τῆς ἀρθρογραφίας τοῦ ἐντύπου μας. Τήν ἀφορμή μάλιστα γιά νά καταγραφεῖ ὅ,τι ἀπό καιρό κυοφορεῖτο στό πνεῦμα μας ἔδωσε σχετικό, πολύ εὔστοχο ἄρθρο μεγάλης καί ἔγκυρης ἐφημερίδας τῆς πατρίδας μας (Καθημερινή 15 Φεβρουαρίου 2026), τῆς ὁποίας ἐφημερίδας ὁ συντάκτης τοῦ παρόντος τυγχάνει ἀπό πολλῶν χρόνων τακτικός ἀναγνώστης.

Ἔτσι τό «ψυγεῖο» τοῦ ἄρθρου μας, καί μεταφορικά καί πραγματικά, σχετίζεται μέ

κοινωνικό ἤ καλύτερα θρησκευτικό θέμα. Τό ψυγεῖο ἐδῶ δέν προκαλεῖ εὐχάριστη αἴσθηση, ἰδίως ὅταν τό ἀναζητεῖ τό αἴσθημα τῆς πείνας, ἀλλά ἀντίθετα αἴσθηση φρικώδη, αἴσθηση ἀποτροπιαστική καί δυσάρεστη. Εἶναι κάτι τό μακάβριο! Καί συμβαίνει αὐτό τό λογικό ψυχικό αἴσθημα, διότι τό ψυγεῖο ἐδῶ περιέχει ὄχι τρόφιμα γιά νά γεμίσουν τό τραπέζι μας, ἀλλά –φεύ!–νεκρά σώματα γιά νά γεμίσουν, νά χορτάσουν τήν παμφάγο καί ἀχόρταγη γῆ. Ψυγεῖο ἐδῶ ὑπονοοῦνται τά φρικώδη ἐκεῖνα, κατάψυχρα δωμάτια, ὅπου φιλοξενοῦνται προσωρινά οἱ κοιμηθέντες πρίν λίγο τόν αἰώνιο ὕπνο, συγγενεῖς καί φίλοι, μέχρι τήν ὥρα τῆς νεκρώσιμης Ἀκολουθίας. Ἐδῶ, σ’ αὐτούς τούς ψυχρούς θαλάμους θά μεταφερθοῦν, ἀφοῦ προηγουμένως συσταλοῦν καί εὐτρεπισθοῦν ἀπό ξένα χέρια, ἀπό τούς ἀνθρώπους τῶν γραφείων κηδειῶν, ἀπό τό σπίτι, ὅπου ἄφησαν τήν τελευταία τους πνοή, μένοντας ἐκεῖ προσωρινά μέχρι τήν ὥρα τῆς ταφῆς. Ἀπό τήν θαλπωρή τῆς κλίνης καί τή θερμή ἀγκαλιά τῶν ἀνθρώπων τους στήν κατάψυχρη μοναξιά τοῦ νεκροθαλάμου τοῦ γραφείου τελετῶν. Τό τελευταῖο βράδυ τους ἐπάνω στή γῆ.

Καί τό μακάβριο αὐτό γεγονός τῶν τελευταίων δεκαετιῶν, πού συμβαίνει ὄχι μόνο στίς πολυάνθρωπες πόλεις ἀλλά καί σέ ἐρημικά χωριά, εἶναι κάτι ξένο μέ τά χριστιανικά μας ἤθη καί τίς ἐθνικές μας παραδόσεις. Καί ὄχι μόνο. Ἡ τελευταία αὐτή ἐπικρατούσα συνήθεια στίς ἔσχατες στιγμές τῆς παρουσίας μας ἐπάνω στή γῆ ἀντιβαίνει καί σέ ἁπλά, κοινότατα ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Ἐάν θελήσει κάποιος νά προχωρήσει στό βάθος τοῦ πράγματος θά κυριευθεῖ ἀπό φρίκη καί ἀποτροπιασμό. Ἕνα πρόσωπο, τό πιό ἀγαπημένο ἴσως σ’ αὐτόν τόν κόσμο, ἀπό τό ὁποῖο μετά τόν Θεόν ἔλαβες τό δῶρο τῆς ζωῆς, πού γιά σένα ὑπέμεινε ἄπειρες ταλαιπωρίες, ὄχι ἕνα ἀλλά ἀμέτρητα ξενύχτια καί χτυποκάρδια, πού σέ ἀνέθρεψε, πού σέ σπούδασε, πού σέ ἀποκατέστησε, πού σοῦ ἔδωσε τά πάντα, νά ἀφήνεται στά χέρια τοῦ ξένου, τοῦ νεκροπομποῦ καί νά στοιβάζεται στήν κατάψυχρη αἴθουσα τοῦ νεκροθαλάμου γιά νά περάσει τό τελευταῖο βράδυ τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, τῆς ζωῆς πού θυσίασε γιά σένα, στό ψυγεῖο τοῦ γραφείου κηδειῶν.

Ἡ συνήθεια αὐτή μέ τόν ἀποκλεισμό τῶν ἀνθρώπων μας, ὅταν ξεκινοῦν τό τελευταῖο καί χωρίς ἐπιστροφή ταξίδι τους, ἀπό τά σπίτια μας δέν φανερώνει εὐχάριστα πράγματα γιά τόν χριστιανισμό μας. Μᾶλλον δείχνει τήν ἀλλοτρίωση, πού ὑπέστη ὁ συναισθηματικός μας κόσμος ἀπό τήν ἐπαφή του μέ τό ψυχρό ρεῦμα τοῦ ὑλισμοῦ, τοῦ στυγνοῦ ἀτομισμοῦ, πού πνέει ἀκάθεκτο στήν ἐποχή μας. Ἑνός ὑλιστικοῦ πνεύματος, τελείως ξένου μέ τό εὐαγγελικό πνεῦμα, πού ἀποπνέει αἰθέριο ἀπό τήν ἁγία πίστη μας. Πῶς νά φιλοξενήσουμε ἕνα βράδυ τόν νεκρό ἄνθρωπό μας στό σπίτι μας, καί νά «ὑποστοῦμε» τέτοια ψυχική ταλαιπωρία, ὅταν ἡ ἀπιστία καί τό ὑλιστικό φρόνημα ἀγωνίζεται λυσσωδῶς καί μάταια νά διώξει μακριά τό φάσμα τοῦ ἀναπόφευκτου θανάτου; Ὅταν ἡ πληθωρική «ψυχαγωγία» μέχρι ἀηδίας, ἡ ἀκατάσχετη ροπή στήν ἄνεση καί τήν καλοπέραση, κλείνει τόν

ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας στά στενά, ἀσφυκτικά ὅρια τῆς φιλαυτίας καί τῆς ἐγωπάθειας προσπαθώντας ἄδικα νά τόν ἀποξενώσει ἀπό κάθε ἰδέα τοῦ θανάτου ἤ τῆς μετά θάνατον ζωῆς. Ὅταν μάλιστα εἰρωνεύεται χυδαῖα κόλαση καί παράδεισο.

Τό θλιβερό αὐτό θέμα ἀπό τήν ἐπικαιρότητα, πού διαπραγματεύεται τό παρόν ἄρθρο, ἐμπίπτει στήν προσοχή καί τῆς Βίβλου μας καί τῆς χριστιανικῆς μας παραδόσεως. Τό δίλημμα μεταξύ τοῦ σπιτιοῦ πού πενθεῖ τήν ἀπώλεια προσφιλοῦς προσώπου του καί τοῦ σπιτιοῦ τῆς διασκέδασης ἀναφέρεται στό βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Ἐκκλησιαστής, ὅταν μᾶς προσφέρεται τό συμπέρασμα «ἀγαθόν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους ἢ ὅτι πορευθῆναι εἰς οἶκον πότου», (7,2) Δηλαδή τό καλό, τό πιό σωστό, ἄνθρωπε, εἶναι νά πᾶς σέ σπίτι, πού ἔχουν πένθος, παρά σέ σπίτι, ὅπου τρῶνε καί πίνουν! Ἐξαίρετο δέ σχόλιο στόν στίχο αὐτόν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ ἔχουμε ἀπό τόν ἱερό Χρυσόστομο στήν ΙΕ΄ ΄Ὁμιλία του εἰς τούς ἀνδριάντας. Τό παρακάτω καί μοναδικό! «ἄκουσον δέ καί Σολομῶντος περί αὐτοῦ φιλοσοφοῦντος οὕτως, Σολομῶντος τοῦ πάσῃ συντραφέντος τρυφῇ καί πολλῆς ἀπολαύσαντος ἀδείας. Τί οὖν ἐκεῖνός φησιν; Ἀγαθόν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους, ἢ πορευθῆναι εἰς οἶκον γέλωτος. Τί λέγεις, εἰπέ μοι; Ὅπου θρῆνος, καί δάκρυα, καί οἰμωγαί, καί ὀδύνη, καί ἀθυμία τοσαύτη, βέλτιον ἀπελθεῖν μᾶλλον, ἢ ὅπου χορεῖαι, καί κύμβαλα, καί γέλως, καί τρυφή, καί ἀδηφαγία, καί μέθη; Ναί, φησί. Τίνος ἕνεκεν, εἰπέ μοι, καί διά τί; Ὅτι ἐκεῖθεν μέν παροινία, ἐντεῦθεν δέ σωφροσύνη τίκτεται· κἂν ἀπέλθῃ τις εἰς εὐπορωτέρου συμπόσιον, οὐκέτι μετά τῆς αὐτῆς ἡδονῆς ὄψεται τήν οἰκίαν, ἀλλ’ ἀηδῶς μέν πρός τήν γυναῖκα ἐπανήξει, ἀηδῶς δέ τῆς ἑαυτοῦ μεθέξει τραπέζης, καί δυσάρεστος καί τοῖς οἰκέταις καί τοῖς παιδίοις καί πᾶσιν ἔσται τοῖς κατά τήν οἰκίαν, ἀπό τῆς ἑτέρων εὐπορίας ἀκριβέστερον κατιδών τήν ἑαυτοῦ πενίαν. Καί οὐ τοῦτο μόνον ἐστί τό δεινόν, ἀλλ’ ὅτι καί βασκαίνει πολλάκις καλέσαντι αὐτόν πρός τήν εὐωχίαν· καί ὅλως οὐδέν ἀγαθόν λαβών οἴκαδε ἐπανήξει. Ἐπί δέ τῶν πενθού-ντων οὐδέν τοιοῦτον ἔστιν εἰπεῖν, ἀλλά πολλή μέν ἡ φιλοσοφία, πολλή δέ ἡ σωφροσύνη. Ἅμα γάρ ἄν τις ἐπιβῇ τῶν προθύρων τῆς οἰκίας τῆς νεκρόν ἐχούσης, καί τόν τετελευτηκότα ἴδῃ ἄφωνον κείμενον, καί τήν γυναῖκα τάς τρίχας τίλλουσαν, τάς παρειάς καταξαίνουσαν, τούς βραχίονας κατατέμνουσαν, καταστέλλεται, σκυθρωπάζει, καί τῶν συγκαθημένων ἕκαστος πρός τόν πλησίον οὐδέν ἕτερον φθέγγεται ἀλλ’ ἤ, ὅτι Οὐδέν ἐσμεν, καί ἡ κακία ἡμῶν ἄφατος. Τί τούτων φιλοσοφώτερον τῶν ῥημάτων γένοιτ’ ἄν, ὅταν καί τῆς φύσεως τήν εὐτέλειαν ἐπιγινώσκωμεν, καί τήν πονηρίαν διαβάλλωμεν, καί μηδέν εἶναι τά παρόντα νομίζωμεν, ἑτέροις μέν ῥήμασι, γνώμῃ δέ τῇ αὐτῇ τά τοῦ Σολομῶντος φθεγγόμενοι ἐκεῖνα τά θαυμαστά καί πολλῆς φιλοσοφίας γέμοντα, ὅτι Ματαιότης ματαιοτήτων, καί τά πάντα ματαιότης. Ὁ εἰς οἶκον πενθούντων εἰσελθών, εὐθέως δακρύει τόν ἀπελθόντα, κἂν ἐχθρός ᾖ. Εἶδες πόσον βελτίων αὕτη ἐκείνης ἡ οἰκία; Ἐκεῖ μέν γάρ, κἂν φίλος ᾖ, φθονεῖ· ἐνταῦθα δέ, κἂν ἐχθρός ᾖ,

δακρύει· τοῦτο, ὃ μάλιστα πάντων ὁ Θεός ἐπιζητεῖ, τό μή ἐφήδεσθαι τοῖς λελυπηκόσιν. Οὐ ταῦτα δέ μόνον ἔστιν ἐκεῖθεν καρπώσασθαι τὰ καλὰ, ἀλλὰ καὶ ἕτερα τούτων οὐκ ἐλάττω. Καὶ γὰρ ἀναμιμνήσκεται τῶν ἁμαρτημάτων ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ δικαστηρίου τοῦ φοβεροῦ, καὶ τῶν εὐθυνῶν ἐκείνων, καὶ τῆς κρίσεως, κἂν ᾖ μυρία κακὰ πεπονθὼς παρ› ἑτέρων, καὶ λύπας κατὰ τὴν οἰκίαν ἔχων, πάντων αὐτῶν λαβὼν τὸ φάρμακον οὕτως ἐπάνεισιν. Ἐν νοήσας γὰρ, ὅτι μικρὸν ὕστερον καὶ αὐτὸς πείσεται τοῦτο, καὶ πάντες δὲ οἱ μεγάλα φυσῶντες, καὶ ὅτι πρόσκαιρα τὰ παρόντα ἅπαντα, κἂν χρηστὰ ᾖ, κἂν λυπηρὰ, ἀθυμίαν καὶ βασκανίαν ἅπασαν ἀποθέμενος, καὶ κούφην ποιήσας τὴν ψυχὴν, καὶ πτερωθεὶς, οὕτως οἴκαδε ἀναστρέψει· καὶ ἐντεῦθεν ἡμερώτερος ἔσται πᾶσι λοιπὸν, ἐπιεικέστερος καὶ προσηνέστερος καὶ φιλοσοφώτερος, τοῦ φόβου τῶν μελλόντων ἐπεισελθόντος αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, καὶ τὰς ἀκάνθας δαπανήσαντος ἁπάσας» (Εἰς τούς ἀνδριάντας Ὁμιλία ΙΕ΄).

Πρίν νά προχωρήσουμε δέ σέ ἀπόδοση τοῦ ὡραίου αὐτοῦ καί γλαφυρότατου ρητορικοῦ ἀποσπάσματος ἄς θυμηθοῦμε ὅτι οἱ 21 ὁμιλίες «Εἰς τούς Ἀνδριάντας» τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀποτελοῦν μνημειώδη σειρά κηρυγμάτων πού ἐκφωνήθηκαν στήν Ἀντιόχεια τό 387 μ.Χ. . Στόχος τους ἦταν νά ἠρεμήσουν τόν λαό μετά τήν καταστροφή τῶν αυτοκρατορικῶν ἀγαλμάτων, προσφέροντας παρηγοριά, μετάνοια καί χριστιανική διδασκαλία ἐν μέσω φόβου γιά ἀντίποινα ἀπό τόν Αὐτοκράτορα Θεοδόσιο.

Ἰδού τώρα ὅ,τι ἔχει σχέση μέ τό θέμα τοῦ ἄρθρου μας ἀπό τή διδασκαλία τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου σέ ἐλεύθερη γλωσσική καί νοηματική ἀπόδοση: «Ἄκουσε, λοιπόν, καί τόν Σολομώντα, ἕναν ἄνθρωπο πού ἔζησε μέσα στή χλιδή καί τίς ἀνέσεις, πῶς φιλοσοφεῖ: «καλύτερα νά πᾶς σέ σπίτι πού ἔχει πένθος, παρά σέ σπίτι μέ χαρά». Τί μᾶς λέγει; Καλύτερα νά προτιμᾶς τό σπίτι, ὅπου οἱ ἄνθρωποι πονοῦν καί κλαῖνε καί ὀδύρονται, παρά ἐκεῖ ὅπου ἀκούγονται ὄργανα καί χοροί, ἐκεῖ πού τρῶνε καί διασκεδάζουν καί μεθοῦν; Μάλιστα, ἐκεῖ νά πηγαίνεις μᾶς ἀπαντᾶ ὁ Ἐκκλησιαστής. Καί γιά ποιό λόγο, σέ παρακαλῶ, γιά πές μου, γιατί νά προτιμήσω στό σπίτι τοῦ πένθους; Διότι ἐκεῖ στό πρῶτο σπίτι βασιλεύει ἡ ἀσωτεία, ἐνῶ στό δεύτερο ἡ σωφροσύνη. Μάλιστα ἄν τύχει καί πάει κάποιος σέ τραπέζι πιό πλούσιου ἀπό αὐτόν, τότε πόσο ἀνόρεκτα θά ἐπιστρέψει στό φτωχικό του, μέ πόση σκυθρωπότητα θά γυρίσει στή γυναίκα, πόσο ἀηδιαστικό, ἄνοστο θά τοῦ φανεῖ τό τραπέζι του. Ἐπίσης πόσο βαρύς καί δύστροπος θά εἶναι ἀπέναντι στούς ὑπηρέτες, ἀλλά καί στά παιδιά του καθώς καί σ’ ὅλο τό προσωπικό, καθώς συνειδητοποίησε ἀπό τά πλούτη τῶν ἄλλων τή δική του μιζέρια. Καί νἆναι μόνο αὐτό; Πολλές φορές θά μισήσει καί αὐτόν πού τόν κάλεσε στό τραπέζι καί γενικά ἐπιστρέφοντας στό σπίτι του ἀπό τό συμπόσιο δέν θά ἔχει ἀποκομίσει κανένα καλό.

Αὐτά ὅμως δέν συμβαίνουν στό σπίτι τοῦ πένθους. Ἐδῶ ὑπάρχει ἡ σύνεση, ἐδῶ γεννιοῦνται τά καλά φρονήματα. Ἐδῶ στό σπίτι μέ τό πένθος, μόλις πατήσει τό κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου κείτεται ὁ νεκρός, καί ἀντικρύσει τό νεκρό ξαπλωμένο, ἄφωνο, καί δεῖ τήν γυναίκα του νά τραβᾶ τά μαλλιά τῆς κεφαλῆς της καί νά ξεσχίζει τό πρόσωπό της, νά χτυπᾶ τά χέρια της, τότε συστέλλεται, σκυθρωπάζει καθώς ἀκούει αὐτούς πού συντροφεύουν τό νεκρό νά λένε, πώς «τίποτε δέν εἴμαστε καί μόνο μιά κακία μένει». Τότε πράγματι τί πιό σοφό, πιό σωστό δέν θά ἀκουσθεῖ, ὅταν πιά βλέπουμε ὁλοφάνερα τί εἴμαστε οἱ ἄνθρωποι, ὅταν μόνοι μας βλέπουμε τί εἶναι ἡ κακία καί σχηματίζουμε τήν πεποίθηση, ὅτι τίποτε δέν εἶναι τά παρόντα ἀγαθά καί κατ’ οὐσίαν ἐπαναλαμβάνουμε τά ἀξιοθαύμαστα ἐκεῖνα καί φιλοσοφημένα λόγια τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος: «Ματαιότης ματαιοτήτων τά πάντα ματαιότης.» (Ἐκκλησιαστής 1,2)

Ἐκεῖνος, λοιπόν, πού θά μπεῖ σέ σπίτι πενθούντων καί δεῖ τό νεκρό, ἀκόμη καί ἄν τύχει νἆναι ἐχθρός του, δακρύζει λυπημένος. Βλέπεις πόσο καλύτερα εἶναι ἐδῶ στό σπίτι τοῦ πένθους ἀπό ἄποψη πνευματική ἀπό τό σπίτι μέ τίς διασκεδάσεις; Διότι στό δεύτερο ἀκόμη καί φίλος του νἆναι ζηλεύει, ἐνῶ ἐδῶ δακρύζει. Ἐδῶ κάμει ἐκεῖνο πού θέλει ὁ Θεός, δηλαδή νά μή χαίρουμε γιά τά παθήματα, τόν πόνο τῶν ἄλλων, ἔστω καί ἄν μᾶς ἔχουν στενοχωρήσει. Καί δέν εἶναι μόνο αὐτά τά καλά, πού κερδίζουμε. Ὑπάρχουν καί ἄλλα ὄχι μικρότερης ἀξίας. Κατ’ ἀρχάς θυμᾶται ὁ καθένας τίς ἁμαρτίες του καί ἐκεῖνο τό φοβερό δικαστήριο, (πού τόν περιμένει),τίς εὐθύνες του, τή θεϊκή Κρίση. Ἔτσι καί ἄν ἔχει πάθει ἀπό ἄλλους ἀναρίθμητα κακά καί ἄν τόν πιέζουν ζητήματα οἰκογενειακά, ἐπιστρέφει στό σπίτι του ἔχοντας γιά ὅλα τό κατάλληλο φάρμακο. Ἐφόσον δηλαδή κατάλαβε, ὅτι ὕστερα ἀπό λίγο θά πάθει καί αὐτός τό ἴδιο, θά πεθάνει, ὅπως τό ἴδιο καί ὅσοι τώρα συμπεριφέρονται ὑπερήφανα, ἀλαζονικά, ὅτι ἡ ζωή μας εἶναι τόσο προσωρινή, εἴτε περιλαμβάνει γεγονότα εὐχάριστα ἤ δυσάρεστα. Ἔτσι ἀφοῦ ἠρεμήσει ἀπό στενοχώριες καί τόν φθόνο καί ὅ,τι ἄλλο τόν βαραίνει, μέ ἀναπτερωμένο τό φρόνημα γυρίζει στό σπίτι του. Τώρα εἶναι πλέον πιό ἥρεμος, πιό ἐπιεικής στούς ἄλλους, πιό συγκαταβατικός, πιό φρόνιμος. Ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἐξαφάνισε ὅλα τά ἀγκάθια τῆς ἁμαρτίας. Ὅλα αὐτά τά εἶχε κατά νοῦν ὁ Σολομών γι’ αὐτό καί συμβούλευε «καλύτερα ἄνθρωπε, νά πηγαίνεις σέ σπίτι πού ἔχει πένθος, παρά σέ συμπόσιο, σέ γλέντι καί φαγοπότι.» (Ἐκκλησιαστής 7,3)

Αὐτά, λοιπόν, βλέπουμε πώς συμβούλευε τούς συμπατριῶτες του Ἀντιοχεῖς ὁ ἱερός Χρυσόστομος παρακινώντας τους νά προτιμοῦν τά σπίτια τοῦ πένθους παρά τά σπίτια, ὅπου διασκέδαζαν τρώγοντας καί πίνοντας. Μετά ἀπό πολλούς αἰῶνες παρόμοια ἐδίδασκε καί ἕνας ἄλλος ἅγιος διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου, τήν ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας, ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός. Ἔτσι ἐκήρυττε πρός τούς πτωχούς

καί δυστυχεῖς προγόνους μας ἐκείνη τή σκοτεινή ἐποχή σέ μία διδαχή του τά ἑξῆς:

-Τόν κλαίετε τόν ἀποθαμένον; -Τόν κλαίομεν. -Ὡς φαίνεται, σᾶς πονεῖ δι᾽ αὐτόν. Καί πόσας ἡμέρας τόν φυλάγετε; -Δυό – τρεῖς ὥρας. -Τόσην ἀγάπην ἔχετε εἰς τόν ταλαίπωρον; Ἀπό τήν σήμερον νά μή τόν θάπτετε, ἀλλά νά τόν φυλάττετε εἰκοσιτέσσαρες ὧρες· καί νά μαζεύεσθε ὅλοι, μικροί καί μεγάλοι, καί νά στοχάζεσθε καλά, διότι καλύτερος διδάσκαλος δέν εἶνε ἄλλος ἀπό τόν θάνατον. Καί μή τούς κλαίετε τούς ἀποθαμένους, διότι βλάπτετε καί τόν ἑαυτόν σας καί ἐκείνους. Καί αἱ γυναῖκες ὅσες ἔχετε λερωμένες μπόλιες νά τάς ρίψετε. (Διδαχή Α΄ Ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου.) (Ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός – Διδαχαί Ἐθνικόν καί Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών http://users.uoa.gr › tributes › patrokosmas › didaxai»).

Μακάρι οἱ παραπάνω σκέψεις μαζί μέ τόν αὐθεντικό λόγο τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν δύο διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας νά ἐγγίσουν τήν εὐαισθησία, τά ἀνθρώπινα αἰσθήματα κάποιων χριστιανῶν καί νά ἀνατρέψουν τήν φρικτή καί ἀποκρουστική καί ἀπάνθρωπη τακτική τοῦ ψυγείου. Καί τό ζητούμενο νά ἐπανέλθει ἡ παραδοσιακή καί φιλάνθρωπη τακτική τῶν χριστιανῶν μας στό θέμα, πού ἔθιξε τό ἄρθρο μας, τῆς χριστιανικῆς στάσης μας ἀπέναντι στό νεκρό ἄνθρωπό μας μέχρι τήν ὥρα τῆς ἐξόδιας Ἀκολουθίας.

Ὅσον ἀφορᾶ δέ τό τί δέον γενέσθαι στίς σύγχρονες πολυάνθρωπες, ἀπρόσωπες, πόλεις, ἄν ὑπάρχει καλή θέληση, μᾶλλον φρόνημα χριστιανικό, γιατί τοὐλάχιστον εὐσεβεῖς ἰδιοκτῆτες τῶν γραφείων τελετῶν νά μή διαμορφώσουν- ὅπως γίνεται ἐκτός τῆς πατρίδος μας- κατάλληλες αἴθουσες, σέ μορφή παρεκκλησίου, μέ ἀνάλογη διακόσμηση,ὅπου νά ἀποτίθεται ὁ νεκρός καί ἐκεῖ συγγενεῖς καί φίλοι νά παραμένουν ἐναλλάξ δίπλα στό νεκρό. Προηγουμένως κάποιος ἱερεύς θά ἔχει τελέσει τό πρῶτο Τρισάγιο.

Μέ αὐτόν τόν τρόπο οἱ εὐσεβεῖς καί θεοφοβούμενοι συγγενεῖς θά ἔχουν πιό ἀναπαυμένη τή συνείδησή τους μοιάζοντας σάν τίς ἅγιες ἐκεῖνες Μυροφόρες, πού μᾶλλον μετά τήν Ἀποκαθήλωση τοῦ παναχράντου Σώματος μάτι δέν θά ἔκλεισαν, ἀλλά ξημερώματα, λίαν πρωί, μέ τίς πρῶτες ἀκτῖνες τοῦ φωτός ἔσπευδαν στόν Πανάγιο Τάφο νά ἐκπληρώσουν τό τελευταῖο νεκρικό καθῆκον τους πρός τόν Μεγάλο Νεκρό.